

1 Kaj dejansko pomeni pravni izraz „starševska odgovornost“? Kakšne so pravice in obveznosti nosilca starševske odgovornosti?

Izraz „starševska odgovornost“ je opredeljen v civilnem zakoniku (zakon št. 89/2012). Zajema sklop pravic in obveznosti staršev, ki vključujejo: skrb za otroka, vključno zlasti s skrbjo za njegovo zdravje ter fizični, čustveni, intelektualni in moralni razvoj;

zaščito otroka;

vzdrževanje osebnega stika z otrokom;

zagotavljanje njegove vzgoje in izobraževanja;

določitev njegovega dejanskega prebivališča;

zastopanje otroka in upravljanje njegovega premoženja.

Starševska odgovornost se začne z rojstvom otroka in konča, ko je otrok popolnoma poslovno sposoben. Trajanje in obseg starševske odgovornosti lahko spremeni le sodišče. Starši jo izvajajo v skladu z interesi otroka. Pred sprejetjem odločitve, ki vpliva na interese otroka, starši otroka obvestijo o vsem potrebnem, da si lahko oblikuje svoje mnenje o zadevnem vprašanju in jim ga poda; ta določba ne velja, če otrok ni zmožen ustrezno sprejeti informacij ali oblikovati svojega mnenja ali ga podati staršem. Starši prisluhnejo otrokovemu mnenju in ga upoštevajo pri sprejemanju odločitve. Starševsko odgovornost v zvezi z otrokovo osebnostjo starši izvajajo na način in v obsegu, ki ustrežata otrokovi razvojni stopnji. Če sprejemajo odločitev v zvezi z izobrazbo ali zaposlitvijo otroka, pri tem upoštevajo njegovo mnenje, zmožnosti in talente.

Dokler otrok ni poslovno sposoben, imajo njegovi starši pravico, da ga usmerjajo s poučnimi ukrepi, primernimi njegovim razvijajočim se zmožnostim, vključno z omejitvami, katerih namen je zaščita otrokove morale, zdravja in pravic ter pravic drugih oseb in javnega reda. Otrok mora te ukrepe izpolnjevati. Poučni viri se lahko uporabijo le v obliki in obsegu, ki ustrežata okoliščinam, ki ne ogrožata zdravja otroka ali njegovega razvoja in ki ne posegata v človekovo dostojanstvo otroka.

Velja, da so vsi mladoletniki, ki niso popolnoma poslovno sposobni, sposobni opravljati pravna dejanja, ki ustrezajo intelektualni zrelosti in zrelosti volje pri mladoletnikih njihove starosti. Starši imajo obveznost in pravico, da zastopajo otroka v sodnem postopku, če otrok ni poslovno sposoben. Starša skupaj zastopata otroka, vendar lahko vsak od njiju ukrepa ločeno; če eden od staršev v zadevi, ki se nanaša na otroka v zvezi z dobroverno tretjo osebo, ukrepa sam, velja, da z njegovim ukrepanjem soglaša tudi drugi starš. Starš ne more zastopati otroka, če bi to lahko pomenilo navzkrižje interesov med njim in otrokom ali med otroki istih staršev. V takem primeru sodišče otroku dodeli skrbnika. Če se starša ne moreta dogovoriti, kateri od njiju bo zastopal otroka v sodnem postopku, sodišče – na podlagi zahtevka enega od staršev – določi, kateri bo pravno ukrepal v imenu otroka in kako.

Starši imajo obveznost in pravico, da upravljajo otrokovo premoženje, zlasti da skrbijo zanj s potrebno skrbnostjo. Skrbno morajo ravnati s sredstvi, ki bi se lahko obravnavala kot nepotrebna za kritje stroškov v zvezi z otrokovim premoženjem. Starši imajo v sodnem postopku, ki se nanaša na posamezne dele otrokovega premoženja, vlogo otrokovega zastopnika; starš ne more zastopati otroka, če bi to lahko pomenilo navzkrižje interesov med njim in otrokom ali med otroki istih staršev. V takem primeru sodišče otroku dodeli skrbnika. Če starš krši obveznost, da s potrebno skrbnostjo skrbi za otrokovo premoženje, povrne otroku vso nastalo škodo. Če se starša ne strinjata glede bistvenih vprašanj v zvezi z upravljanjem otrokovega premoženja, odločitev sprejme sodišče na podlagi zahtevka enega od staršev. Starši za pravna dejanja v zvezi z obstoječim ali prihodnjim otrokovim premoženjem ali ločenimi deli tega premoženja potrebujejo soglasje sodišča, razen v primeru splošnih vprašanj ali vprašanj, ki se, čeprav so izjemna, nanašajo na zanemarljive vrednosti premoženja.

2 Kdo je ponavadi nosilec starševske odgovornosti do otroka?

Starševska odgovornost je obveznost obeh staršev. To je obveznost vsakega starša, razen če mu je bila odvzeta. Na to ne vpliva dejstvo, ali so otrokovi starši poročeni ali ne in ali je otrok zakonski ali nezakonski.

Starši izvajajo starševsko odgovornost na podlagi vzajemnega dogovora. Če je lahko odlašanje s sprejetjem odločitve o vprašanju v zvezi z otrokom nevarno, lahko samo eden od staršev sprejme odločitev ali zagotovi soglasje, vendar mora o tem nemudoma obvestiti drugega starša. Če eden od staršev v zadevi, ki se nanaša na otroka v zvezi z dobroverno tretjo osebo, ukrepa sam, velja, da z njegovim ukrepanjem soglaša tudi drugi starš. Če se starša ne strinjata v zadevi, ki je pomembna za otroka, zlasti za njegove interese, odločitev na podlagi zahtevka starša sprejme sodišče; to velja tudi, če eden od staršev drugega starša izključi iz sprejemanja odločitve o pomembnem vprašanju v zvezi z otrokom. Za pomembna vprašanja se zlasti štejeta določitev dejanskega prebivališča in izbira izobrazbe ali zaposlitve otroka, ne pa tudi običajni zdravstveni in podobni postopki.

Sodišče lahko odloči o začasnih prekinitvi starševske odgovornosti, če staršem izvajanje starševske odgovornosti preprečujejo resne okoliščine in če je mogoče sklepati, da je to nujno za interese otroka. Če starš svoje starševske odgovornosti ne izvaja ustrezno, lahko sodišče v interesu otroka omeji starševsko odgovornost ali izvajanje te odgovornosti ter hkrati določi obseg te omejitve. Če starš zlorablja in/ali resno zanemarljivo svojo starševsko odgovornost ali izvajanje te odgovornosti, mu lahko sodišče to odgovornost odvzame. Če starš zoper svojega otroka stori naklepno kaznivo dejanje ali če svojega otroka – ki ni kazensko odgovoren – pripravi do tega, da stori kaznivo dejanje, sodišče zlasti oceni, ali obstajajo razlogi za odvzem starševske odgovornosti zadevnemu staršu.

Če je eden od staršev mrtev ali ni znan ali če nima starševske odgovornosti ali pa je bilo izvajanje te odgovornosti začasno prekinjeno, starševsko odgovornost izvaja drugi starš; to velja tudi, če je starševska odgovornost ali izvajanje te odgovornosti za enega od staršev omejena. Če nobeden od staršev nima popolne starševske odgovornosti, če je bilo izvajanje starševske odgovornosti za oba starša začasno prekinjeno in/ali če je starševska odgovornost staršev omejena na enega od navedenih načinov, vendar pri vsakem različno, sodišče otroku določi skrbnika, ki ima obveznosti in pravice staršev ali jih izvaja namesto njih. Če je starševska odgovornost omejena ali pa je omejeno izvajanje te odgovornosti, sodišče otroku določi skrbnika.

Če je otrok posvojen, se pravice in obveznosti, ki izhajajo iz starševske odgovornosti, prenesejo na posvojitelja z začetkom veljavnosti sodne odločbe o posvojitvi.

3 Ali je mogoče za izvrševanje starševske odgovornosti določiti drugo osebo, če starši tega nočejo ali ne želijo?

Če sodišče odloči o omejitvi poslovne sposobnosti starša, bo sprejelo odločitev tudi o njegovi starševski odgovornosti. Izvajanje starševske odgovornosti s strani mladoletnika, ki je starš, vendar še ni pridobil popolne poslovne sposobnosti na podlagi izjave ali zakonske zveze, je začasno prekinjeno, dokler ta oseba ne postane popolnoma poslovno sposobna; to ne velja za izvajanje obveznosti in pravic v zvezi s skrbjo za otroka, razen če sodišče glede starša

odloči, da je izvajanje zadevne obveznosti in pravice začasno prekinjeno, dokler starš ne postane popolnoma poslovno sposoben. Izvajanje starševske odgovornosti s strani starša, katerega poslovna sposobnost na tem področju je omejena, je začasno prekinjeno za čas trajanja omejitve njegove poslovne sposobnosti, razen če sodišče odloči, da bo starš z vidika svoje osebnosti še naprej izvajal obveznost in pravico v zvezi s skrbjo za otroka ter ohranjal osebni stik z otrokom.

Če ni nobenega od staršev, ki bi moral izvajati popolno starševsko odgovornost v zvezi z otrokom, sodišče otroku določi skrbnika. Skrbnik ima v zvezi z otrokom v osnovi vse obveznosti in pravice njegovih staršev, ne pa tudi obveznosti podpore in preživljanja. V izjemnih primerih je lahko obseg obveznosti in pravic opredeljen drugače, pri čemer se upošteva skrbnikova osebnost ali položaj otroka ter razlog, zakaj starši nimajo vseh obveznosti in pravic. Skrbnik mora biti popolnoma poslovno sposoben, njegov način življenja pa mora zagotavljati, da je sposoben ustrezno opravljati to vlogo. Sodišče lahko kot skrbnika določi tudi dve osebi, ki sta praviloma poročeni. Če to ni v nasprotju z interesi otroka, sodišče za skrbnika določi osebo, ki jo je imenoval starš. V nasprotnem primeru sodišče kot skrbnika določi sorodnika ali osebo, ki je blizu otroku ali njegovi družini, razen če starš to osebo izrecno izključi. Če takšne osebe ni, sodišče kot skrbnika določi drugo ustrežno osebo. Če za otrokovega skrbnika ni mogoče imenovati nobene fizične osebe, sodišče kot skrbnika določi organ za socialno in pravno varstvo otrok, dokler ne določi drugega skrbnika ali dokler skrbnik ne sprejme vloge. Sodišče nadzira skrbnika. Skrbnik na začetku in koncu opravljanja vloge pripravi seznam premoženja. Sodišču redno pošilja poročila o otroku in njegovem razvoju ter račune o upravljanju premoženja. Vsako odločitev skrbnika, ki se ne nanaša na običajne zadeve, mora odobriti sodišče.

Druga možnost je, da se otrok odda v rejništvo. Rejništvo je osebna skrb za otroka druge osebe, vendar ne vključuje sprejetja drugega otroka za svojega kot v primeru posvojitve. Pri vzgoji otroka rejnik v primernem obsegu izvaja obveznosti in pravice staršev. Rejnik je zavezan in upravičen, da odloča le o vsakdanjih vprašanjih v zvezi z otrokom, da zastopa otroka v zvezi s temi vprašanji in da upravlja njegovo premoženje. Otrokove starše mora obveščati o pomembnih vprašanjih v zvezi z njim. Sodišče določi dodatne obveznosti in pravice rejnika, če to zahtevajo okoliščine. Otrokovi starši obdržijo obveznosti in pravice, ki izhajajo iz starševske odgovornosti, vključno s pravico do osebnega in rednega stika ter pravico do obveščanja o otroku, z izjemo obveznosti in pravic, ki jih za rejnika določa zakon, razen če sodišče na podlagi razlogov, ki zaslužijo posebno obravnavanje, odloči drugače. Rejnik ni odgovoren za podporo in preživljanje otroka.

Rejnik mora zagotavljati ustrezno skrb, prebivati mora na Češkem in soglašati mora z dodelitvijo otroka v njegovo rejništvo. Praviloma je rejnik sorodnik, lahko pa je tudi druga oseba, pri kateri je organ za socialno in pravno varstvo otrok uredil rejništvo (regionalno sodišče v ta namen hrani dokaze o kandidatih, primernih za rejnike). Sodišče lahko otroka namesti tako v začasno rejništvo (npr. za čas, ki ga starš preživi v zdravstveni ustanovi) kot tudi v rejništvo za nedoločen čas. Z rejništvom se lahko torej rešuje družinska kriza ali zagotovi skrb v nadomestnem družinskem okolju. Da bi se zmanjšalo število otrok, nameščenih v zavode ali zavodom podobne ustanove, ima rejništvo prednost pred namestitvijo v oskrbo zavoda. Rejnik prejme od države rejniško nadomestilo (npr. prispevek k stroškom za otrokove potrebe, prispevek ob koncu rejništva, plačilo za rejnika itd.).

Civilni zakonik ureja tudi oddajo otroka v varstvo in vzgojo drugi osebi, če niti starši niti skrbnik ne morejo osebno skrbeti za otroka. To varstvo in vzgoja ni nadomestna rešitev za rejništvo ali skrb, ki jo je treba zagotoviti pred posvojitvijo. Ima pa prednost pred namestitvijo otroka v oskrbo zavoda. Posameznik, ki skrbi za otroka, mora zagotavljati ustrezno skrb, prebivati mora na Češkem in soglašati mora z dodelitvijo otroka v njegovo osebno skrb. Obveznosti in pravice posameznika, ki skrbi za otroka, določi sodišče; sicer se ustrezno uporablja zakonodaja na področju rejništva.

Starši lahko kot zakoniti zastopniki – za obravnavanje vprašanj v zvezi z otrokom, razen če gre za osebna vprašanja – podpišejo sporazum o zastopanju s strani osebe s strokovnim znanjem ali druge ustrezne osebe. Če sporazum o zastopanju podpiše otrok, to ne vpliva na zakonito zastopanje otroka s strani staršev. Če se zakoniti in pogodbeni zastopniki ne morejo sporazumeti, sodišče odloči v skladu z interesi otroka.

Če so vzgoja otroka ali njegovo fizično, intelektualno ali duševno stanje in/ali njegov pravilni razvoj ogroženi ali moteni v obsegu, ki je v nasprotju z interesi otroka, in/ali če gre za resne razloge, zaradi katerih starši ne morejo skrbeti za vzgojo otroka, lahko sodišče kot nujni ukrep odredi namestitvev v oskrbo zavoda. Takšno odločitev sprejme, kadar predhodni ukrepi niso izboljšali položaja. Pri tem sodišče vedno obravnava vprašanje, ali bi bilo ustrezno dati prednost oddaji otroka v skrb fizični osebi. Namestitvev v oskrbo zavoda se lahko odredi za največ tri leta, pri čemer se lahko to obdobje (večkrat) podaljša, če vzroki za namestitvev v oskrbo zavoda niso odpravljeni (vedno za največ tri leta). Če so vzroki, zaradi katerih je bila določena namestitvev v oskrbo zavoda, odpravljeni ali če je mogoče otroka namestiti drugam, sodišče nemudoma prekine namestitvev v oskrbo zavoda in hkrati odloči o tem, komu bo v skladu z okoliščinami zaupana skrb za otroka.

4 Kako se ureja vprašanje starševske odgovornosti, če se starša razvezeta ali razideta?

Odločitev glede skrbi za otroka je temeljno vprašanje pri razvezi njegovih staršev. Sodišče pri sprejemanju odločitve upošteva interese otroka; od vzajemnega soglašanja staršev odstopa le, če je to nujno za interese otroka. Otroka lahko odda v skrb enemu od staršev ali v deljeno ali skupno varstvo in vzgojo; otroka lahko odda tudi v skrb osebi, ki ni njegov starš, če je to nujno za interese otroka. Sodišče upošteva osebnost otroka, zlasti njegove talente in sposobnosti v zvezi z razvojnimi možnostmi, in življenjski slog njegovih staršev, njegovo čustveno usmerjenost in ozadje, zmožnost posameznega starša za vzgojo, trenutno in predvideno stabilnost izobraževalnega okolja, v katerem naj bi otrok živel, ter otrokovo čustveno navezanost na brate in sestre, stare starše ali druge sorodnike in osebe, s katerimi ni v sorodu. Vedno upošteva, kateri od staršev je do zdaj ustrezno skrbel za otroka in ustrezno pazil na njegovo čustveno, intelektualno in moralno vzgojo ter kateri od njiju daje otroku boljše možnosti za zdrav in uspešen razvoj. Sodišče obravnava tudi pravico otroka, da zanj skrbita oba starša in da se ohranjajo redni osebni stiki z njim, in pravico drugega starša, ki mu otrok ne bo dodeljen, do rednega obveščanja otroku ter upošteva sposobnost starša, da se z drugim staršem dogovori glede otrokove vzgoje. Prav tako lahko odobri dogovor med staršema, razen če je jasno, da dogovorjena metoda izvajanja starševske odgovornosti ni v skladu z interesi otroka.

Če starša mladoletnika, ki ni popolnoma poslovno sposoben, ne živita skupaj in se ne moreta dogovoriti glede skrbi za tega otroka, sodišče sprejme odločitev v zvezi s tem brez njunega zahtevka. Pri sprejemanju odločitev v zvezi s skrbjo za otroka upošteva podobna pravila kot v primeru razveze staršev. Starš, ki mu je bila dodeljena skrb za otroka, in drugi starš se skupaj odločita, kako bo starš, ki mu ni bila dodeljena skrb za otroka, v stiku z otrokom. Če se starša ne moreta dogovoriti ali če je to potrebno v skladu z interesi vzgoje otroka in odnosi v družini, sodišče uredi stike med staršem in otrokom. V utemeljenih primerih lahko sodišče določi kraj stika med staršem in otrokom. Če je to nujno za interese otroka, sodišče omeji pravico starša do osebnega stika z otrokom in/ali ta stik prepove.

V primeru spremembe okoliščin sodišče tudi brez zahtevka spremeni odločbo v zvezi z izvajanjem obveznosti in pravic, ki izhajajo iz starševske odgovornosti.

5 Katere formalnosti morata starša spoštovati pri sklenitvi sporazuma o starševski odgovornosti, da je ta sporazum pravno zavezujoč?

V primeru razveze se morata starša v okviru dogovora glede metode izvajanja starševske odgovornosti odločiti, kako bosta skrbela za otroka po razvezi. V okviru tega dogovora lahko uredita tudi stik med seboj in otrokom. S tem dogovorom se mora strinjati sodišče, ki odobri dogovor med staršema, razen če je jasno, da dogovorjena metoda izvajanja starševske odgovornosti ni v skladu z interesi otroka. Enako velja za dogovor med staršema, ki ne živita več skupaj.

6 Katera alternativna sredstva so za reševanje spora zunaj sodišča na voljo staršem, kadar se ti ne morejo sporazumeti o starševski odgovornosti?

Da bi se zaščitili interesi otroka, sodišče v postopku v zvezi s skrbjo za mladoletnika usmerja starše k iskanju kompromisne rešitve. Sodišče lahko staršem naloži udeležbo na izvensodnih srečanjih za spravo ali mediacijo ali družinsko terapijo za največ tri mesece ali pa jim lahko naloži srečanja s strokovnjakom s področja pedopsihologije.

Poleg tega se lahko uporabijo storitve tako imenovanih centrov za zakonsko in družinsko svetovanje, ki zagotavljajo pomoč prek kvalificiranih psihologov in socialnih delavcev.

Poleg tega lahko organ za socialno in pravno varstvo otrok prepriča ali poduči starša, ki ne spoštuje pravic otroka ali drugega starša (npr. do skrbi, rednega stika), o zakonodaji in posledicah njegovega vedenja. Organ za socialno in pravno varstvo otrok lahko staršem naloži tudi obveznost uporabe strokovnega svetovanja, če starši ne morejo rešiti težav v zvezi z vzgojo otroka brez strokovnega svetovanja, zlasti v sporih glede spremembe vzgoje otroka ali pravic do obiska.

7 O katerih vprašanih v zvezi z otrokom lahko odloča sodnik, če starša zadevo predložita sodišču?

Če so izpolnjeni določeni pogoji, lahko sodišče na zahtevo staršev odloča zlasti glede naslednjih vprašanj v zvezi z razmerji med starši in otroki:

osebne pravice (npr. pravica do določitve imena in priimka otroka ali pravica do soglasja s posvojitvijo otroka);

skrb za otroka in ureditev stikov z otrokom;

druge oblike skrbi za otroka (npr. skrbništvo, varstvo in vzgoja s strani druge osebe, rejništvo, oskrba zavoda);

obveznost preživljanja in podpore;

zastopanje in upravljanje otrokovega premoženja, soglašanje s pravnimi posli otroka;

vprašanja, ki so pomembna za otroka in v zvezi s katerimi se starša ne moreta dogovoriti (za pomembna vprašanja se zlasti štejeta določitev dejanskega prebivališča in izbira izobrazbe ali zaposlitve otroka, ne pa tudi običajni zdravstveni in podobni postopki).

Sodišče običajno odloči o tem, kdo bo skrbel za otroka, in morda o ureditvi stikov z otrokom ter o preživljanju in podpori.

8 Če sodišče odloči, da ima eden od staršev izključno pravico do varstva in vzgoje otroka, ali to pomeni, da odloča o vsem v zvezi z otrokom brez predhodnega posvetovanja z drugim od staršev?

Skrb za otroka je le del obveznosti in pravic, ki jih vključuje starševska odgovornost. Če staršu, ki mu ni bila zaupana skrb za otroka, starševska odgovornost ni bila niti odvzeta niti omejena ali začasno prekinjena, jo ta še vedno izvaja v povezavi z drugimi vidiki starševske odgovornosti in ima še vedno pravico do odločanja o pomembnih vprašanih glede otroka. Starši izvajajo starševsko odgovornost na podlagi vzajemnega dogovora in v skladu z interesi otroka. Če pri odločanju o vprašanju v zvezi z otrokom obstaja nevarnost zamude, lahko samo eden od staršev sprejme odločitev ali zagotovi soglasje, vendar mora o tem nemudoma obvestiti drugega starša.

Če se starša ne strinjata v zadevi, ki je pomembna za otroka, zlasti za njegove interese, odločitev na podlagi zahtevka starša sprejme sodišče; to velja tudi, če eden od staršev drugega starša izključi iz sprejemanja odločitve o pomembnem vprašanju v zvezi z otrokom. Sodišče na podlagi zahtevka starša odloča tudi, kadar se starša ne moreta sporazumeti o tem, kdo od njiju bo zastopal otroka v sodnem postopku, ali o pomembnih vprašanih v zvezi z upravljanjem otrokovega premoženja.

Starša se morata medsebojno obveščati o vseh pomembnih vprašanih glede otroka in njegovih interesov.

9 Če sodišče odloči, da imata starša skupno pravico do varstva in vzgoje otroka, kaj to pomeni v praksi?

Civilni zakonik razlikuje med oddajo otroka v skrb enemu od staršev, v deljeno ali skupno varstvo in vzgojo ali v skrb oseb, ki ni otrokov starš. Sodišče pri sprejemanju odločitve o oddaji otroka v skrb upošteva interese otroka. Sodišče lahko odstopi od odločitve glede deljenega ali skupnega varstva in vzgoje, če sta starša sposobna komunikacije in sodelovanja.

Skupno varstvo in vzgoja (skupna vzgoja)

Ta oblika ureditve skrbi za otroka pomeni, da ni sprejeta posebna odločitev glede oddaje otroka v skrb enemu od staršev. V praksi lahko en starš v okviru skupnega varstva in vzgoje skrbi na primer za izobraževalne potrebe otroka, drugi starš pa za njegove športne dejavnosti, in/ali en starš se osredotoča na otrokovo znanje jezikov, medtem ko drugi starš namenja pozornost drugim otrokovim interesnim dejavnostim. Oba starša skupaj skrbita za otrokovo zdravstveno varstvo in materialne potrebe (npr. kuhanje, čiščenje, oblačila itd.). Pogoj za namestitev otroka v skupno varstvo in vzgojo je soglasje obeh staršev.

Deljeno varstvo in vzgoja (izmenična vzgoja)

Deljeno varstvo in vzgoja pomeni, da za otroka izmenično skrbi eden od staršev za točno določeno obdobje. Sodišče določi tudi pravice in obveznosti, ki se izvajajo v teh obdobjih.

10 Pri katerem sodišču ali organu je treba vložiti vlogo v zvezi s starševsko odgovornostjo? Katere formalnosti je treba upoštevati in katere dokumente je treba priložiti k vlogi?

Zahtevek v zvezi s starševskimi obveznostmi in pravicami je treba vložiti pri pristojnem okrožnem sodišču v kraju (v Pragi pri okrožnem sodišču, v Brnu pri mestnem sodišču), kjer ima mladoletnik stalno prebivališče, če nima stalnega naslova, pa pri pristojnem okrožnem sodišču v kraju, kjer živi. Pri vprašanih v zvezi z mladoletniki lahko sodišče odloča tudi brez zahtevka.

Zahteve glede zahtevka so odvisne od vrste zahtevka. Vedno pa je treba navesti ime, priimek in naslov udeležencev ali identifikacijske številke udeležencev in njihovih zastopnikov, opisati odločilna dejstva, dokaze, na katere se sklicuje vložnik zahtevka, pri čemer mora zahtevek jasno izražati, za kaj si vložnik prizadeva in na katero sodišče je naslovljen zahtevek.

Zahtevek mora vključevati vse pomembne dokumente v zvezi z zadevnim vprašanjem – na primer rojstni list, poročno listino, kakršno koli prejšnjo sodno odločbo v zvezi z otrokom itd. Zahtevano število izvodov predloga je treba predložiti v papirni obliki, pri čemer en izvod ostane sodišču, vsak udeleženec pa po potrebi prejme svoj izvod.

11 Kateri postopek se pri tem uporablja? Ali je na voljo skrajšani postopek?

Sodišče lahko sproži sodni postopek v zvezi z vprašanji skrbi sodišča za mladoletnika, tudi če zahtevek ni bil vložen.

Sodišče lahko še pred odločitvijo glede vsebine zadeve v okviru predhodnega odločanja udeležencu v postopku naloži plačilo osnovne preživnine in/ali odda otroka v skrb enemu od staršev ali oseb, ki jo določi sodišče, če je to nujno zaradi začasne ureditve odnosov med udeleženci postopka ali če obstaja skrb, da je ogrožena izvršitev sodne odločbe. Predhodna odločba se običajno izda na podlagi zahtevka, vendar če je mogoče začeti postopek o vsebini zadeve (tudi postopek, ki se nanaša na skrb sodišča za mladoletnika) brez zahtevka, se lahko predhodna odločba sprejme tudi brez njega. Sodišče, ki je pristojno za postopek v zadevi, je odgovorno za predhodno odločbo, razen če zakon določa drugače. Zahtevek za sprejetje predhodne odločbe mora vključevati zahteve iz člena 42(4) in člena 75 zakonika o civilnem postopku (zakon št. 99/1963, kot je bil spremenjen), kar pomeni zlasti: informacije o sodišču, na katero je zahtevek naslovljen; kdo vloga zahtevek in kaj zahtevek zadeva, tj. navedba dejstev, ki utemeljujejo predlagano predhodno odločbo; kaj je cilj zahtevka, tj. za katero predhodno odločbo si prizadeva vložnik; navedba dejstva, da je nujna začasna ureditev razmerij med udeleženci ali da obstaja skrb, da je ogrožena izvršitev sodne odločbe, pa tudi navedba datuma, ko je bil zahtevek pripravljen, in podpis vložnika ali njegovega zastopnika. Dokumente, na katere se sklicuje vložnik, je treba priložiti zahtevku. V zvezi s predhodnimi odločbami na splošno velja, da mora vložnik za zagotovitev nadomestila za škodo ali druge izgube, ki bi nastale zaradi predhodne odločbe, najpozneje isti dan, ko je sodišču predložil zahtevek za predhodno odločbo, zagotoviti določen znesek varščine. Vendar v primeru predhodne odločbe v zadevi glede preživljanja in podpore ali predhodne odločbe, ki jo lahko sodišče izda tudi brez zahtevka, ni

treba zagotoviti varščine. Sodišče brez odlašanja izda predhodno odločbo. Če ni nevarnosti zamude, lahko sodišče sprejme odločitev o zahtevku za predhodno odločbo v sedmih dneh od dne, ko je bil vložen. Sodišče odloči brez zaslišanja udeležencev. Ob izdaji predhodne odločbe vložniku zahtevka naloži, da mu mora v predpisanem roku predložiti zahtevek za začetek postopka. Določi lahko tudi, da predhodna odločba velja le za določeno obdobje. Zakon o posebnih sodnih postopkih (zakon št. 292/2013, kot je bil spremenjen) ureja posebno predhodno odločbo za primer, ko mladoletniku ni zagotovljena ustreza skrb, ne glede na to, ali obstaja oseba s pravico do skrbi za otroka ali ne, ali če so resno ogroženi ali moteni življenje otroka, njegov normalen razvoj ali drug pomemben interes. V takem primeru sodišče na podlagi predhodne odločbe, ki jo lahko izda le na zahtevek organa za socialno in pravno varstvo otrok, za osnovno obdobje uredi razmerja otroka, tako da odredi njegovo namestitve v ustrezno okolje, navedeno v odločbi. Na podlagi takšne predhodne odločbe se lahko otrok začasno namesti v rejništvo, ker starš v tem obdobju zaradi resnih razlogov ne more skrbeti zanj, ali pa se lahko otrok po izteku tega obdobja odda v skrb pred posvojitvijo, če so starši privolili v posvojitve, ali pa se sprejme odločitev, da soglasje staršev za posvojitve ni potrebno. Sodišče brez odlašanja sprejme odločitev o zahtevku za predhodno odločbo, vendar najpozneje v 24 urah od vložitve. Odločba se izvrši takoj, ko je izdana, pri čemer sodišče v zvezi z njenim izvrševanjem sodeluje z zadevnimi javnimi organi.

12 Ali je mogoče dobiti pravno pomoč za kritje stroškov postopka?

V skladu z zakonom o sodnih taksah (zakon št. 549/1991, kot je bil spremenjen) je sodni postopek v zvezi s skrbništvom ter varstvom in vzgojo mladoletnikov oproščen plačila taks. To pomeni, da vložniku zahtevka v zvezi z obveznostmi in pravicami staršev ni treba plačati sodnih taks. Pod nekaterimi pogoji je mogoče imenovati zakonitega zastopnika, ki opravlja delo brezplačno ali za znižano plačilo. Sodišče imenuje zastopnika na zahtevo udeleženca, v zvezi s katerim se lahko predvideva, da ga bo sodišče v celoti oprostilo plačila taks, če je to na primer nujno za zaščito njegovih interesov. Če je to potrebno za zaščito interesov udeleženca, mu bo dodeljen odvetnik. Imenovanje zastopnika mora utemeljevati položaj udeleženca (v praksi so to lahko neugodne finančne okoliščine ali neugoden socialni položaj, čeprav je treba vedno upoštevati posebne okoliščine primera), pri čemer ne sme biti samovoljnega ali očitno neuspešnega izvajanja ali zaščite pravic.

Zakon o zagotavljanju pravne pomoči v čezmejnih sporih v Evropski uniji (zakon št. 629/2004, kot je bil spremenjen) ureja dostop do pravne pomoči za sodni postopek v državi članici Evropske unije, ki vključuje fizično osebo s stalnim prebivališčem v drugi državi članici. Ta pomoč zadeva sodni postopek v fazah sojenja in izvršitve.

Zakon o odvetništvu (zakon št. 85/1996, kot je bil spremenjen) določa pogoje, pod katerimi je mogoče neposredno od češke odvetniške zbornice zahtevati brezplačno imenovanje pravnega svetovalca.

13 Ali je mogoče vložiti pritožbo zoper odločbo o starševski odgovornosti?

Da, zoper odločbo v zvezi s starševsko odgovornostjo je mogoče vložiti pravno sredstvo. Okrožna sodišča so prvostopenjska sodišča za upravljanje pravic in obveznosti, ki izhajajo iz starševske odgovornosti. Regionalna sodišča (ali mestno sodišče v Pragi) odločajo glede pravnih sredstev zoper odločbe sodišč prve stopnje. Pravno sredstvo zoper odločbo sodišča se lahko vloži v 15 dneh od prejema pisne odločbe sodišča, zoper katero se vlaga pravno sredstvo, razen če to prepoveduje zakon (pravnega sredstva na primer ni mogoče vložiti zoper odločbo sodišča, s katero je bil odobren dogovor med staršema glede skrbi za otroka). Tudi če se pravno sredstvo vloži po izteku 15-dnevnega roka, se šteje, da je bilo vloženo pravočasno, če je vložnik od pritožbenega sodišča prejel napačne informacije.

Poudariti je treba, da so lahko nekatere odločbe začasno izvršljive – izvršijo se torej lahko tudi, če je bilo zoper njih vloženo pravno sredstvo. Odločbe, ki nalagajo izvajanje obveznosti preživljanja, in odločbe o nadaljnjem trajanju učnega ukrepa, na podlagi katerega je bil otrok začasno odvzet iz varstva in vzgoje njegovih staršev ali druge osebe, so začasno izvršljive.

14 V nekaterih primerih je morda treba pri sodišču ali drugem organu vložiti zahtevek za izvršitev odločbe o starševski odgovornosti. Kateri postopek se pri tem uporablja?

Na Češkem je treba sodišču predložiti zahtevek za izvršitev odločbe v zvezi s skrbjo za mladoletnika. Postopek, po katerem se odločba izvrši, ureja zakon o posebnih sodnih postopkih (zakon št. 292/2013, kot je bil spremenjen).

Za takšen postopek je pristojno splošno sodišče za mladoletnike, ki je pristojno okrožno sodišče v kraju (okrožno sodišče v Pragi, mestno sodišče v Brnu), kjer ima mladoletnik stalno prebivališče, na podlagi dogovora med staršema ali odločbe sodišča ali drugih odločilnih dejstev. Zahtevek mora vključevati vse potrebne informacije (upravičene in zavezane stranke, obseg in vsebino obveznosti zavezane stranke in rok za izpolnjevanje zadevne obveznosti ter navedbo tako imenovanega izvršilnega naslova – odločba, ki se bo izvršila).

Preden sodišče odredi izvršitev odločbe, lahko zavezano stranko, če ima za to posebne razloge in/ali če zavezana stranka ni bila seznanjena s posledicami neizpolnjevanja obveznosti, pozove k izpolnjevanju odločbe ali dogovora in jo obvesti o možnostih izvršitve odločbe z naložitvijo denarnih kazni ali odvzemu otroka. Sodišče lahko tudi od zadevnega organa za socialno in pravno varstvo otrok zahteva, naj zavezano stranko usmerja pri izpolnjevanju obveznosti, pri čemer ni treba odrediti izvršitve odločbe.

Če oseba tudi po pozivu sodišča ne izpolni svojih obveznosti, sodišče odredi izvršitev odločbe na podlagi denarne kazni, kar lahko stori večkrat. Znesek posamezne denarne kazni ne sme presežati 50 000 CZK. Drugi ukrepi, ki jih lahko odredi sodišče, vključujejo srečanje z mediatorjem, srečanje s strokovnjakom na področju pedopsihologije ali oblikovanje načrta za aklimatizacijo, da bi se olajšalo postopno vzpostavljanje odnosa med otrokom in osebo, ki je upravičena do stika z njim.

Če obveznosti kljub izvajanju navedenih ukrepov niso izpolnjene ali če je glede na okoliščine jasno, da se s tem pristopom ni doseglo izpolnjevanje obveznosti, sodišče v izjemnih primerih odredi izvršitev odločbe o odvzemu otroka osebi, ki tega otroka ne sme imeti v skladu z dogovorom ali odločbo. Odločitev, s katero je bila odrejena odločba o odvzemu otroka, se zavezani stranki sporoči šele med izvršitvijo.

15 Kaj je treba storiti, da se odločba o starševski odgovornosti, ki jo izda sodišče v drugi državi članici, prizna in izvrši v tej državi članici?

Odločbe v zvezi s starševsko odgovornostjo, ki jih izdajo sodišča v državah članicah Evropske unije, se na Češkem priznajo v skladu z Uredbo Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000 (v nadaljnjem besedilu: Uredba št. 2201/2003), pri čemer poseben postopek ni potreben. Vendar lahko vsaka oseba z zakonitim interesom sodišču predloži zahtevek za izdajo odločbe o priznanju ali nepriznanju odločbe. Na Češkem so za tak postopek na prvi stopnji pristojna okrožna sodišča (okrožna sodišča v Pragi, mestno sodišče v Brnu). Pristojno sodišče je okrožno sodišče, ki je splošno sodišče vložnika zahtevka, sicer pa okrožno sodišče, na območju katerega je ali bi lahko nastal položaj, v zvezi s katerim je pomembno priznanje.

Preden se lahko odločba v zvezi s starševsko odgovornostjo, izdana v drugi državi članici, izvrši na Češkem, mora biti razglašena za izvršljivo v skladu s posebnim postopkom iz zgoraj navedene Uredbe št. 2201/2003. Zahtevek za razglasitev izvršljivosti se na Češkem predloži krajevno pristojnemu okrožnemu sodišču (okrožna sodišča v Pragi, mestno sodišče v Brnu). Krajevna pristojnost se določi v skladu z Uredbo št. 2201/2003 glede na običajno prebivališče osebe, na katero se nanaša izvršitev, ali glede na običajno prebivališče otroka; če nobeno od teh prebivališč ni v državi članici, kjer bo izvršitev izvedena, se krajevna pristojnost določi glede na lokacijo izvršitve odločbe.

Odločba o pravici do stikov z otrokom in odločba, ki odreja vrnitev otroka in je izdana na podlagi člena 11(8) Uredbe št. 2201/2003, sta v skladu s členoma 41 in 42 Uredbe št. 2201/2003 izvršljivi v drugi državi članici brez razglasitve izvršljivosti in brez možnosti ugovora zoper priznanje odločbe, če je bilo za odločbo v državi članici izvora izdano potrdilo na podlagi standardiziranega obrazca iz Priloge k Uredbi št. 2201/2003.

Zahtevku za priznanje ali nepriznanje odločbe in razglasitev odločbe za izvršljivo je treba priložiti izvod odločbe, ki izpolnjuje pogoje, potrebne za potrditev njene verodostojnosti (npr. dvojniki ali overjeno kopijo odločbe), in potrdilo v skladu s členom 39, ki ga izda ustrezní organ države članice, v kateri je bila odločba izdana, in sicer na standardiziranem obrazcu iz Priloge k Uredbi št. 2201/2003. V primeru sodne odločbe, izdane v nenavzočnosti toženca, je treba priložiti tudi izvornik ali overjeno kopijo dokumenta, ki potrjuje, da se stranka ni udeležila postopka in da je bil predložen zahtevak o začetku postopka, ali drug podoben dokument ali kakršen koli dokument, v katerem je navedeno, da je toženec nedvomno sprejel sodno odločbo. Če potrdilo ali zahtevani dokument v primeru sodne odločbe, izdane v nenavzočnosti toženca, ni predložen, se izvede postopek v skladu s členom 38(1) Uredbe št. 2201/2003.

V skladu s pogoji iz navedene uredbe je postopek za izvršitev odločbe v zvezi s starševsko odgovornostjo iz druge države članice EU enak postopku za izvršitev nacionalnih odločb. Za več informacij glej prejšnje vprašanje.

16 Na katero Sodišče v tej državi članici je treba vložiti zahtevak za izpodbijanje priznanja odločbe o starševski odgovornosti, ki jo je izdalo sodišče v drugi državi članici? Kateri postopek se uporablja v teh primerih?

Popravni ukrep (pravno sredstvo) zoper odločbo sodišča se predloži sodišču, ki je izdalo odločbo. Odločitev o popravnem ukrepu sprejme sodišče višje stopnje.

17 Katero pravo se uporablja v postopku o starševski odgovornosti, če otrok ali stranki ne prebivata v tej državi članici ali imata različno državljanstvo?

V postopku v zvezi z vprašanji starševske odgovornosti se pravo, ki se uporablja, določi v skladu s Haaško konvencijo z dne 19. oktobra 1996 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju, uveljavljanju in sodelovanju glede starševske odgovornosti in ukrepov za varstvo otrok. Kakršen koli dvostranski mednarodni sporazum, ki Češko zavezuje do drugih držav, ima prednost pred konvencijo iz leta 1996, razen v primeru izjave v skladu s členom 52(1) navedene konvencije (takšna izjava je bila izdana v zvezi z vzajemnim dvostranskim sporazumom med Češko in Poljsko, s čimer je bila zagotovljena prednost konvencije iz leta 1996).

Zadnja posodobitev: 06/03/2019

Strani v jezikih držav članic pripravljajo posamezne kontaktne točke pri Evropski pravosodni mreži, njihov prevod pa zagotavlja prevajalska služba Evropske komisije. Prevodi zato morda še ne vsebujejo kasnejših sprememb izvornika, ki so jih vnesli nacionalni organi. Evropska pravosodna mreža v civilnih in gospodarskih zadevah ter Evropska komisija ne prevzemata nobene odgovornosti v zvezi z informacijami in podatki v tem dokumentu. Za pravila o avtorskih pravicah države članice, ki je odgovorna za to stran, glejte pravno obvestilo.

Zaradi izstopa Združenega kraljestva iz Evropske unije države članice posodablajo strani z nacionalno vsebino na tem spletišču. Če spletna stran vključuje vsebino, ki še ne odraža izstopa Združenega kraljestva, je nenamerna in jo bomo ustrezno odpravili.